

نقش واسطه‌ای بخشنودگی بین فردی در رابطه بین تمایز یافتنگی و شایستگی اجتماعی دانشجویان

The mediating role of interpersonal forgiveness in the relationship between students' differentiation and social competence

Masoomeh Safari

Ph.D Student, Department of Counseling, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran.

Simindokht Rezakhani *

Assistant Professor, Department of Counseling, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran. rezakhani@riau.ac.ir

Farideh Dokaneifard

Associate Professor, Department of Counseling, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran.

معصومه صفری

دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

سیمین دخت رضاخانی (توبنده مسئول)

استادیار گروه مشاوره، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

فریده دوکانه‌ای فرد

دانشیار گروه مشاوره، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

Abstract

This study aimed to investigate the mediating role of interpersonal forgiveness in the relationship between differentiation and students' social competence. The present study is descriptive correlation and is a kind of structural equation modeling. The statistical population of this study included female students of the University of Tehran with all degrees in 2020. In order to collect data, 378 of them participated in the convenience sampling method and answered the questionnaires in an online survey. Data were collected using the Social Competence Questionnaire; SCQ (Parandin, 2006); Differentiation of Self Inventory; DSİ (Skowron & Schmitt, 2003) and Interpersonal Forgiveness Scale; IFS (Ehteshamzadeh et al., 2011). Data were analyzed by structural equation modeling using SPSS-24 and AMOS-24 software. The pathway coefficients of differentiation on interpersonal forgiveness ($\beta=0.635$, $P=0.001$) and interpersonal forgiveness on social competence ($\beta=0.649$, $P=0.001$) were significant ($P<0.05$); But the direct path of differentiation on social competence was not significant ($\beta=0.149$; $P=0.122$). The results of the Bootstrap test showed that the indirect path of differentiation on social competence was significant with the mediating role of interpersonal forgiveness ($\beta=0.412$, $P=0.001$) ($P<0.05$). Overall, it can be concluded that interpersonal forgiveness plays a fully mediating role between the differentiation and social competence of female students.

Keywords: Competence, differentiation, Forgiveness

ویرایش نهایی: تیر ۱۴۰۱

چکیده هدف از پژوهش حاضر، بررسی نقش واسطه‌ای بخشنودگی بین فردی در

رابطه بین تمایز یافتنگی و شایستگی اجتماعی دانشجویان بود. پژوهش حاضر توصیفی- همبستگی و از نوع مدل‌بایی معادلات ساختاری است.

جامعه آماری این پژوهش، شامل دانشجویان دختر دانشگاه تهران در همه مقاطع در سال ۱۳۹۹ بودند. به منظور جمع آوری داده‌ها ۳۷۸ نفر از آنها

به روش در دسترس انتخاب شده و به صورت آنلاین مورد سنجش قرار گرفتند. جمع آوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه شایستگی اجتماعی (SCQ) (پرندین، ۱۳۸۵)، پرسشنامه تمایز یافتنگی خود (DSI) (اسکورن و اسمیت، ۲۰۰۳) و مقیاس بخشنودگی بین فردی (IFS) (احتشامزاده و همکاران، ۱۳۸۹) انجام شد. داده‌ها به روش مدل‌بایی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزارهای SPSS-24 و AMOS-24 تحلیل شدند.

ضرایب مسیر تمایز یافتنگی بر بخشنودگی بین فردی ($\beta=0.635$, $P=0.001$) و بخشنودگی بین فردی بر شایستگی اجتماعی ($\beta=0.649$, $P=0.001$) معنادار بود ($P<0.05$); اما مسیر مستقیم تمایز یافتنگی بر شایستگی اجتماعی معنادار نبود ($P=0.122$, $P=0.149$). نتایج آزمون بوت استرپ نشان داد که مسیر غیرمستقیم تمایز یافتنگی بر شایستگی اجتماعی با نقش میانجی بخشنودگی بین فردی ($\beta=0.412$, $P=0.001$) معنادار بود ($P<0.05$). در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که بخشنودگی بین فردی بین تمایز یافتنگی و شایستگی اجتماعی دانشجویان دختر نقش میانجی کامل دارد.

واژه‌های کلیدی: بخشنودگی، تمایز یافتنگی، شایستگی

پذیرش: آذر ۱۴۰۰

دریافت: آبان ۱۴۰۰

نوع مقاله: پژوهشی

مقدمه

دانشجویان یکی از مهم‌ترین اقشار جامعه هستند و بدون شک سلامت جسمی و روانی آنان نقش مهمی در رشد و پویایی جامعه ایفا می‌کند (فوربز^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). بنابراین برنامه‌ریزی در جهت شکوفایی استعدادها و حفظ ارتقای سلامت دانشجویان از رسالت مهم موسسات آموزشی و دانشگاه‌های کشور است (صادقی و همکاران، ۲۰۱۴). انسان در طول پدیدآیی و تحول روان شناختی خود به تدریج به کفایت‌ها و شایستگی‌هایی دست می‌یابد که در واقع وی را در برآورده ساختن نیازمندی‌های لازم برای زندگی اجتماعی، مستقل و موفق می‌سازد. بدون دست‌یابی به این کفایت‌ها و شایستگی‌ها سلامت زندگی فرد چار اختلال خواهد شد (ما^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی که قادر است بالندگی و بهداشت روانی دانشجویان را تقویت نماید، شایستگی اجتماعی^۳ است (خطیبی و همکاران، ۱۴۰۰). شایستگی اجتماعی، توانایی عملکرد انسان در اجرای استقلال شخصی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی است. شایستگی اجتماعی یک حوزه پیچیده و چندگانه از رشد است که شامل مجموعه مهارت‌هایی است که اکتساب آن‌ها سبب ارتقای آگاهی اجتماعی افراد می‌شود. آگاهی که بر توانایی درک دیگران و برقراری ارتباط مؤثر با آنها، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، حفظ استقلال شخصی و مدیریت کردن روابط تمرکز می‌کند (احمدی و اسماعیلی، ۱۳۹۸). شایستگی اجتماعی، توانایی هوشمندانه در روابط انسانی است. شایستگی اجتماعی رسیدن به اهداف اجتماعی در موقعیت‌های اجتماعی خاص با استفاده از قابلیت‌های فردی است که به پیامدهای مثبت می‌انجامد (اماکنی و همکاران، ۱۳۹۷).

خانواده‌ها و دیگر گروه‌های اجتماعی تأثیر زیادی روی نحوه تفکر، احساس و رفتار افراد و در نتیجه میزان احساس شایستگی‌شان دارند. خانواده سطح تمایز یافتنگی فرد را تعیین می‌کند و سطح تمایز یافتنگی به صورت مستقیم و غیر مستقیم به واسطه عملکرد روان شناختی افراد از طریق رضایت ارتباط زوجی مرتبط می‌شود (ساندج و یانکوفسکی^۴، ۲۰۱۳). بوئن تمایز یافتنگی خود را توانایی افراد در انعطاف‌پذیر بودن و عاقلانه عمل کردن به خصوص در مواجهه با اضطراب تعریف کرده است (نیکولز و دیویس^۵، ۲۰۱۶). بوئن معتقد است که اشخاص، میزانی از ارزش‌شان را در روابط (باهم بودن) و بخشی از آن را برای هدایت زندگی صرف می‌کنند. این روابط به عنوان تمایز یافتنگی کم با جاذبی عاطفی کم مشخص می‌شود. این آسیب با تأثیر پذیری عاطفی از دیگران در نیاز افراد به مردم دیگر ریشه دارد و اساس وابستگی متقابل یعنی نیازداشتن به مشارکت یا واکنش دقیق دیگران برای احساس امنیت در درون فرد است (بوئن^۶، ۱۹۸۸). برای تمایز یافتنگی چهار مؤلفه واکنش‌پذیری هیجانی^۷، جایگاه من^۸، گریز هیجانی^۹ و هم آمیختگی با دیگران^{۱۰} مطرح شده است که به شرح زیر است: واکنش‌پذیری هیجانی حالتی است که در آن، احساسات فرد بر عقل و منطقش غلبه دارد و تصمیم‌گیری‌های فرد فقط بر اساس واکنش‌های هیجانی صورت می‌گیرد. افراد تمایز یافته از هویت شخصی قوی یا جایگاه من نیرومندی برخوردارند و به خاطر کسب رضایت دیگران، رفتار و عقاید خود را تغییر نمی‌دهند. گریز هیجانی بدین معنای که به طور معمول در زمان بزرگسالی یا حتی قبل از آن، از راهبردهای مختلفی برای فرار از بند پیوندهای هیجانی حل نشده خانواده استفاده می‌کنند که این راهبردها می‌تواند فاصله گرفتن فیزیکی از خانواده یا ایجاد موانع روانی مانند صحبت نکردن با یکی از اعضای خانواده باشد. هم آمیختگی با دیگران نیاز به تأیید و حمایت اطرافیان را نشان می‌دهد (مورارو و تورلیک^{۱۱}، ۲۰۱۲).

تمایز یافتنگی به معنای پختگی هیجانی، توانایی تفکر منطقی در موقعیت‌های هیجانی و توانایی حفظ روابط نزدیک عاطفی است (احمدی و پاک نژاد، ۱۳۹۶). سطوح تمایز یافتنگی نقش موثری بر کیفیت روابط بین فردی دارد (حسینی انجданی، ۱۳۹۱). تمایز یافتنگی به فرد کمک می‌کند که بین هیجانات و افکار خود تعادل ایجاد کرده و در نتیجه فرمی تواند به یک تنظیم شناختی هیجان دست یابد (قادری

1. Forbes

2. Ma

3. social competence

4 Sandage & Jankowski

5 . Nichols & Davis

6. Bowen

7. emotional reactivity

8. i-position

9. emotional cut off

10. fusion with others

11 . Muraru & Turluuc

و مصطفایی، ۱۳۹۱). طبق دیدگاه شالتیس و ساندج^۱ (۲۰۰۶) تمایزیافتگی به فرد کمک می‌کند که ناکارآمدی‌های سیستم‌های بین فردی کمتر به عوامل پایدار و همیشگی نسبت داده شود و در نتیجه فرد مقابله بهتری با آن‌ها خواهد داشت و در نتیجه احساسات کارایی و شایستگی فرد افزایش می‌یابد. در این زمینه مطالعات پیشین نشان داده‌اند که دستیابی به تمایزیافتگی مطلوب می‌تواند یک پیش‌بین قوی در ادراک شایستگی باشد (السورس^۲ و همکاران، ۱۳۹۳؛ اسپرویچت^۳ و همکاران، ۱۳۹۹).

هدین روتز^۴ و همکاران (۲۰۱۰) در نظربه خود چنین پیشنهاد کردند که کارکرد تمایزیافتگی ابزاری برای دست یافتن به بلوغ معنوی است. دست یافتن به معنویت به افراد در دستیابی به هویت مجزا از خانواده اصلی کمک می‌کند. طبق نظر این نظریه پردازان تلاش برای به دست آوردن فضا به منظور تمایز ممکن است یک تصمیم آگاهانه و عملی توسط شخص باشد، یا ممکن است تلاشی ضمنی و واکنشی باشد که ناشی از اضطرابی است که در روابط خانوادگی تجربه می‌شود. خواه واکنشی، عملی و یا ترکیبی از هر دو، جستجو برای دستیابی به معنویت ممکن است یک حرکت ضروری به سوی بلوغ و سلامت برای فرد باشد (هدین روتز و همکاران، ۲۰۱۰). در این میان هویت و میزانی که فرد به بلوغ معنوی دست یافته، در میزان بخشدگی^۵ او در روابط بین‌فردی‌اش مؤثر است. عدم پایبندی معنویت که از بلوغ نایافتگی فرد نشأت می‌گیرد، موجب می‌شود فرد راهنمای درستی برای تنظیم افکار، اعمال و امیال در روابط بین فردی خود نداشته باشد (هولمن^۶ و همکاران، ۱۳۹۱). بخشدگی، یکی از مهم‌ترین ارزش‌های اخلاقی پدیده‌ای چندوجهی شامل اجزای شناختی، عاطفی، رفتاری، تصمیم‌گیری و بین‌فردی است (لیچتنفلد^۷ و همکاران، ۲۰۱۵). بخشدگی را مقوله دو وجهی می‌دانند که عبارت است از: (الف) بخشدگی تصمیمی^۸ که شامل تعییر در هدف‌های رفتاری شخص (تعییر در انگیزه‌ها) نسبت به یک فرد خطاطاکار می‌شود و (ب) بخشدگی هیجانی^۹ که جایگزین کردن هیجانات منفی مرتبط با عدم بخشدگی هیجان مثبت را دربردارد (احتشمزاده و همکاران، ۱۳۸۹). یعقوبی و اکرمی (۱۳۹۵) چنین نتیجه گرفتند از آن جایی که فرد خود را شبیه فرد خاطری می‌بیند، احتمال بیشتری دارد که با این همسان‌پنداری، اقدام به گذشتمن از خطاهای دیگران کند (یعقوبی و اکرمی، ۱۳۹۵).

شایستگی اجتماعی، یکی از نیازهای ملزم زندگی روزمره برای دانشجویان است که با تحتتأثیر قرار دادن ادراک آن‌ها از خود و خودکارآمدی‌شان در انجام وظایف و تکالیف و پیگیری اهداف زندگی آینده آن‌ها را نیز تحتتأثیر قرار می‌دهد، بر این اساس بررسی نقش عوامل مرتبط با شایستگی اجتماعی در دانشجویان حائز اهمیت است. در این میان بررسی نقش نظام عاطفی خانواده در شکل‌گیری سطح تمایزیافتگی و بخشدگی بین فردی در پیش‌بینی شایستگی اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار است، اما پژوهش‌های کمی را به خود اختصاص داده است. با نگاهی بر آن‌چه پیشتر مرور شد، به نظر می‌رسد میزان تمایزیافتگی فرد، بر میزان بخشدگی بین‌فردی در افراد نقش دارند که موجب ادراک شایستگی در موقعیت‌های بین‌فردی می‌شود. از این جهت هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش واسطه‌ای بخشدگی بین‌فردی در رابطه بین تمایزیافتگی و شایستگی اجتماعی در دانشجویان دختر است.

روش

پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی و از نوع مدلیابی معادلات ساختاری است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمام دختران دانشجوی مشغول به تحصیل دانشگاه تهران در نیم سال دوم تحصیلی ۱۳۹۸-۹۹ بودند. گاداگنولی و ولیسر (۱۹۹۸) پیشنهاد می‌کنند در پژوهش با رویکرد الگویابی و تحلیل مسیر، نمونه‌ای با حجم ۳۰۰ تا ۴۵۰ نفر ضروری است. بدین ترتیب با در نظر گرفتن احتمال ریزش نمونه و بیش برآورد، حجم نمونه برای پژوهش حاضر ۴۰۰ نفر بود که به شکل در دسترس انتخاب شد. بدین صورت که نمونه گیری در ماههای فروردین تا مرداد سال ۱۳۹۹ صورت گرفت و پس از این که پرسشنامه‌ها به صورت آنلاین (در سامانه پرس لاین) درآمدند، با هماهنگی و

1. Shults & Sandage
 2 . Ellsworth
 3 . Spruijt
 4. Heiden Rootes
 5. forgiveness
 6. Holeman
 7. Lichtenfeld
 8. . decisional
 9. emotional

کسب مجوز از ریاست مرکز مشاوره دانشگاه تهران پرسشنامه‌ها به همراه فراخوان شرکت در کanal‌های رسمی دانشگاه اعم از کanal مرکز مشاوره، کanal خوابگاه‌ها ملقب به کوهسار، کanal دانشکده روان‌شناسی و کanal اختصاصی دانشگاه قرار گرفت. در نهایت، پس از کنار گذاشتن پرسشنامه‌های مخدوش به ۳۷۸ نفر رسیدند. معیارهای ورود به پژوهش شامل استعمال به تحصیل در دانشگاه تهران و داشتن رضایت آگاهانه، عدم معلولیت جسمانی و عدم ابتلاء به بیماری‌های مزمن، عدم مصرف دارو به خاطر وضعیت جسمانی و روانی خود، عدم بسترهای شدن در طول سال گذشته به خاطر وضعیت جسمانی و روانی خود، عدم دریافت روان‌درمانی به‌طور هم‌زمان و در طول یک‌سال گذشته بود. همچنین عدم تکمیل پرسشنامه‌ها و انصراف از تکمیل آن‌ها به عنوان معیار خروج در نظر گرفته شد. در این پژوهش اصول اخلاقی در پژوهش همچون دریافت رضایت آگاهانه به صورت آنلاین، شرح اهداف پژوهش و رازداری از اطلاعات فردی شرکت کنندگان به‌طور کامل راعیت شد. در نهایت داده‌ها در نرم افزارهای آماری SPSS-24 و AMOS-24 با استفاده از روش مدل معادلات ساختاری (روش برآورد بیشینه احتمال) تحلیل شدند.

ابزار سنجش

پرسشنامه شایستگی اجتماعی (SCQ): پرسشنامه شایستگی اجتماعی توسط پرندهین (۱۳۸۵) بر اساس مدل شایستگی اجتماعی فلنر^۱ و همکاران (۱۹۹۰) با ۴۷ گویه طراحی و اعتبار یابی شده است. این ابزار دارای چهار خردمندی‌مقياس مهارت رفتاری، مهارت شناختی، کفایت هیجانی و آمایه‌های انگیزشی و انتظارات است که در یک طیف لیکرت هفت درجه‌ای از کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۷ موردارزیابی نمره گذاری می‌شود. حداقل و حداقل نمره در این آزمون ۴۷ الی ۳۲۹ است و نمرات بالاتر نشان دهنده شایستگی اجتماعی بیشتر است. طراحان روایی این پرسشنامه را به روش تحلیل عاملی تاییدی کردند که چهار عامل رفتاری، انگیزشی، شناختی و هیجانی تایید شدند که در مجموع ۶۱ درصد از واریانس را تبیین کردند؛ همچنین پایابی بازآزمایی با فاصله یک ماه را ۰/۷۰ و ضریب همسانی درونی را ۰/۸۸ آلفای کرونباخ گزارش کردند (پرندهین، ۱۳۸۵). در پژوهش حاضر همچنین برای بررسی روایی محتوا گویه‌ها از شاخص نسبت روایی محتوا^۲ و نظر^۳ ۵ نفر از اساتید روان‌شناسی با مدرک دکتری استفاده شد که مقدار آن برای همه گویه‌ها بالاتر از ۰/۶۰ به دست آمد و حاکی از روایی محتوا مطلوب گویه‌ها بود؛ همچنین همسانی درونی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ بدست آمد.

پرسشنامه تمایز یافتنگی خود^۴ (DSI): پرسشنامه تمایز یافتنگی خود اسکورون و اس‌میت^۵ (۲۰۰۳) شامل ۴۵ گویه است که چهار خرده مقیاس واکنش‌بздیری عاطفی، جایگاه من، گریز عاطفی و آمیختگی با دیگران را در طیف لیکرت از هرگز=۱ تا همیشه=۶ مورد ارزیابی قرار می‌دهد. جزء گویه‌های ۴، ۷، ۱۱، ۱۵، ۲۷، ۳۱، ۳۷، ۴۱ و ۴۳ باقی سؤال‌ها به صورت معکوس نمره گذاری می‌شود. اسکورون و اس‌میت (۲۰۰۳) روایی این ابزار را به روش واگرا با محاسبه همبستگی نمره آن با خرده مقیاس ترس از رها شدن پرسشنامه تجربه روابط نزدیک^۶ برنان^۷ و همکاران (۱۹۹۸) ۰/۵۳-۰/۰۰ گزارش کردند؛ که نشان دهنده پایابی مطلوب است، همچنین همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ را ۰/۹۲ گزارش کردند که نشان دهنده پایابی مطلوب است. زارعی و حسینقلی (۱۳۹۳) روایی این پرسشنامه را به روش همگرا با پرسشنامه تعهد زناشویی ۰/۴۵ و ضریب همسانی درونی با محاسبه آلفای کرونباخ را ۰/۸۷ محاسبه کردند. در پژوهش حاضر همچنین برای بررسی روایی محتوا گویه‌ها از شاخص نسبت روایی محتوا و نظر ۵ نفر از اساتید روان‌شناسی با مدرک دکتری استفاده شد که مقدار آن برای همه گویه‌ها بالاتر از ۰/۶۰ به دست آمد و حاکی از روایی محتوا مطلوب گویه‌ها بود؛ همچنین در پژوهش حاضر همسانی درونی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۱ بدست آمد.

مقیاس بخشدگی بین‌فردی (IFS): مقیاس بخشدگی بین‌فردی احتشامزاده و همکاران (۱۳۸۹) شامل ۲۵ گویه است که سه خرده‌مقیاس ارتباط مجدد و کنترل انتقام‌جویی شامل ۱۲ سؤال، کنترل رنجش شامل شش سؤال، درک و فهم واقع‌بینانه شامل هفت سؤال را با گویه‌هایی نظیر "هر بار کسی را که در حقم بدی کرده می‌بینم، آتش خشم درونم شعله‌ور می‌شود" یا "رفتارهای ناشایست اطرافیان

1. Social Competence Questionnaire

2. Felnner

3. Content Validity Ratio (CVR)

4. Differentiation of Self Inventory

5. Skowron & Schmitt

6. Experiences in Close Relationships Inventory

7. Brennan

8. Interpersonal Forgiveness Scale

باعث شد که دیگر به کسی اعتماد نداشته باشم" در یک طیف لیکرت چهار درجه‌ای کاملاً مخالف=۱ تا کاملاً موافق=۴ موردارزیابی قرار می‌دهد. احتشامزاده و همکاران (۱۳۸۹) روایی ملاکی این مقیاس را محاسبه ضریب همبستگی بین بخشودگی بین فردی و توافق‌پذیری ۰/۴۵ و همبستگی بین بخشودگی بین فردی با پرخاشگری ۰/۶۵- گزارش کردند که نشان‌دهنده روایی ملاکی مقیاس است. همچنین برای این ابزار ضریب پایایی آن را براساس ضریب بازآزمایی برای کل مقیاس و خردۀ مقیاس‌های آن را بهترتیب ۰/۶۸، ۰/۷۰ و ۰/۵۸ و ۰/۷۱ بهترتیب ۰/۶۸، ۰/۷۰ و ۰/۵۸ بدست آمد. در پژوهش براساس آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۰ و خردۀ مقیاس‌ها بهترتیب ۰/۷۷، ۰/۶۶ و ۰/۵۷ گزارش کردند. ضرایب آلفای کرونباخ برای خردۀ مقیاس‌های ارتباط مجدد، کنترل انتقام‌جویی و کنترل رنجش در پژوهش حاضر بهترتیب ۰/۸۲، ۰/۶۵ و ۰/۶۴ بهدست آمد. در پژوهش حاضر همچنین برای بررسی روایی محتوایی گویی‌ها از شاخص نسبت روایی محتوایی و نظر ۵ نفر از اساتید روان‌شناسی با مدرک دکتری استفاده شد که مقدار آن برای همه گویی‌ها بالاتر از ۰/۶۰ به دست آمد و حاکی از روایی محتوایی مطلوب گویی‌ها بود؛ همچنین در پژوهش حاضر همسانی درونی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ بهدست آمد.

یافته‌ها

در این پژوهش ۳۷۸ دانشجوی دختر با میانگین و انحراف معیار سن ۳/۵۷±۲۴/۱۹ حضور داشتند که ۸۴ نفر (۲۲/۲ درصد) از آنان متأهل و ۲۹۴ نفر (۷۷/۸ درصد) دیگر مجرد بودند. از بین شرکت‌کنندگان ۱۰ نفر (۲/۶ درصد) در مقطع کارданی، ۱۶۶ نفر (۴۳/۹ درصد) در مقطع کارشناسی، ۱۶۴ نفر (۴۳/۴ درصد) در مقطع کارشناسی ارشد و ۳۸ نفر (۱۰/۱ درصد) در مقطع دکتری مشغول به تحصیل بودند.

جدول ۱: یافته‌های توصیفی و ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

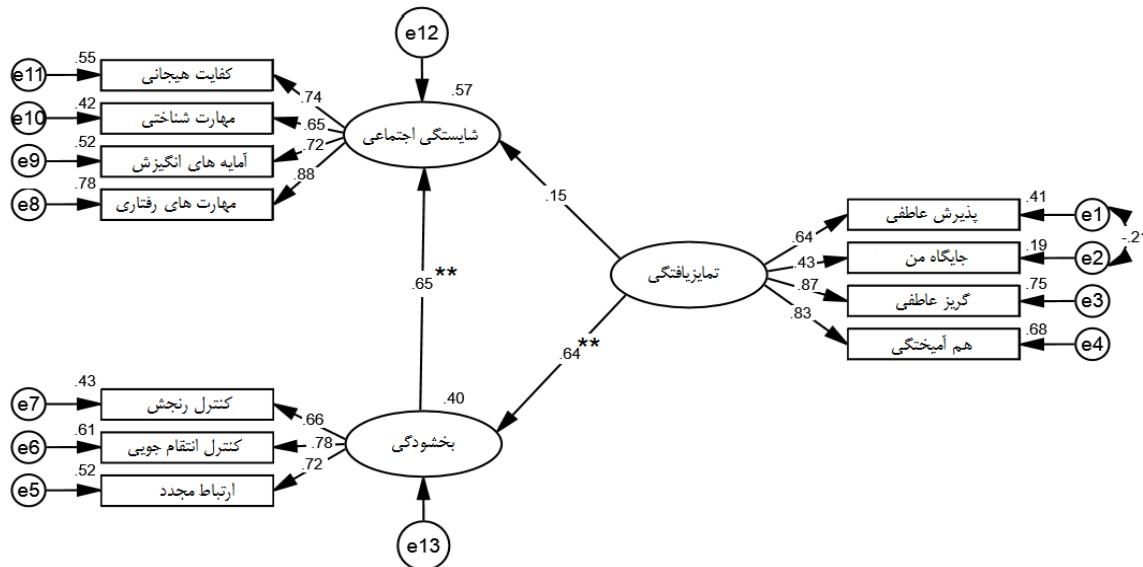
متغیرهای پژوهش	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱. پذیرش عاطفی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۲. جایگاه من	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۳. گریز عاطفی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۴. هم آمیختگی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۵. ارتباط مجدد	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۶. کنترل انتقام‌جویی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۷. کنترل رنجش	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۸. مهارت‌های رفتاری	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۹. آمایه‌های انگیزش	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۰. مهارت شناختی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۱. کفايت هیجانی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
میانگین	۱۵/۲۱	۱۶/۴۲	۳۲/۵۰	۱۶۸/۴۲	۱۶/۰۴	۱۸/۲۷	۳۲/۳۱	۳۶/۵۰	۴۱/۲۹	۳۲/۸۷	۳۴/۳۵
انحراف استاندارد	۲/۹۴	۳/۱۷	۵/۴۱	۲۲/۱۵	۴/۸۳	۴/۰۷	۸/۹۱	۸/۴۷	۸/۸۲	۷/۷۹	۵/۶۷
چوگانی	-۰/۱۱	-۰/۳۶	۰/۱۹	۰/۰۱	-۰/۱۷	۰/۰۸	۰/۱۱	۰/۲۹	۰/۱۰	-۰/۰۸	۰/۰۱
کشیدگی	-۰/۴۰	-۰/۶۷	-۰/۱۷	-۰/۶۱	-۰/۵۳	-۰/۲۵	-۰/۵۸	-۰/۳۹	-۰/۸۷	۰/۳۴	۰/۲۸

* P < 0/05 **P < 0/01

جدول فوق نشان می‌دهد که همه مؤلفه‌های بخشودگی بین فردی (ارتباط مجدد، کنترل انتقام‌جویی، کنترل رنجش) به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ با همه مؤلفه‌های شایستگی اجتماعی (مهارت‌های رفتاری، آمایه‌های انگیزش، مهارت شناختی و کفايت هیجانی) همبسته‌اند. مؤلفه پذیرش عاطفی تمایزیافتگی با مؤلفه‌های مهارت‌های رفتاری و شناختی شایستگی اجتماعی به صورت مثبت همبسته‌اند. مؤلفه تمایزیافتگی با مؤلفه‌های انتقام‌جویی و کنترل رنجش به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۵ همبسته بود. همچنین دیگر مؤلفه‌های تمایزیافتگی (جایگاه من، گریز عاطفی و هم آمیختگی) به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ با مؤلفه‌های چهارگانه شایستگی اجتماعی همبسته بودند.

The mediating role of interpersonal forgiveness in the relationship between students' differentiation and social competence

در این پژوهش مفروضه نرمال بودن توزیع داده‌ها از طریق بررسی مقادیر کشیدگی و چولگی و مفروضه همخطی بودن از طریق ارزیابی مقادیر عامل تورم واریانس^۱ (VIF) و ضریب تحمل^۲ مورد بررسی قرار گرفت. مقادیر چولگی و کشیدگی هیچ کدام از متغیرهای پژوهش خارج از محدوده $2 \pm$ نبودند، بنابراین می‌توان گفت توزیع داده‌های پژوهش حاضر نرمال بودند. همچنین ضریب تحمل و عامل تورم واریانس متغیرهای پیش‌بین به ترتیب بزرگتر از $10/0$ و $10/0$ بودند که نشان می‌دهد مفروضه همخطی بودن در بین داده‌های پژوهش حاضر برقرار است. ارزیابی مقادیر کشیدگی و چولگی اطلاعات «فاصله ماهالانوبیس^۳» نیز نشان داد که توزیع داده‌های چند متغیری نرمال است، زیرا که مقادیر کشیدگی و چولگی مربوط به اطلاعات فاصله ماهالانوبیس به ترتیب برابر با $11/0$ و $11/0$ به دست آمد. در شکل ۱ ضرایب اثرات مستقیم و غیرمستقیم ارائه شده است.

شکل ۱: مدل ساختاری پژوهش

در شکل ۱ مدل معادلات ساختاری پژوهش را نشان می‌دهد. شکل فوق نشان می‌دهد که مجموع مجدد همبستگی‌های چندگانه برای متغیر شایستگی اجتماعی برابر با $0/57$ به دست آمده است. این یافته بیانگر آن است که تمایز یافتنگی و بخشدگی بین فردی $57/0$ درصد از واریانس شایستگی اجتماعی را در دختران دانشجو تبیین می‌کند. در ادامه در جدول ۲ ضرایب مسیر اثرات مستقیم در مدل معادلات ساختاری ارائه شده است.

جدول ۲: ضرایب مسیر اثرات مستقیم در مدل ساختاری

مسیر	b	S.E	β	شاخص t	sig
تمایز یافتنگی - بخشدگی	1/112	0/167	0/635	6/66	0/001
بخشدگی - شایستگی اجتماعی	1/988	0/278	0/649	7/15	0/001
تمایز یافتنگی - شایستگی اجتماعی	0/799	0/501	0/149	1/59	0/122

جدول ۲ نشان می‌دهد که ضرایب مسیر تمایز یافتنگی بر بخشدگی بین فردی ($\beta=0/635$, $P=0/001$) و بخشدگی بین فردی بر شایستگی اجتماعی ($\beta=0/649$, $p=0/001$) معنادار است ($P<0/05$), اما مسیر مستقیم تمایز یافتنگی بر شایستگی اجتماعی معنادار نبود ($\beta=0/149$, $p=0/122$).

جدول ۳: ضرایب مسیر اثرات غیرمستقیم در مدل ساختاری

مسیر	b	S.E	β	شاخص t	sig
اثر غیرمستقیم تمایز یافتنگی - شایستگی اجتماعی	2/211	0/506	0/412	4/37	0/001

1. variance inflation factor

2. tolerance

3. Mahalanobis distance (D)

نتایج آزمون بوت استرپ نشان داد که مسیر غیرمستقیم تمایزیافتگی بر شایستگی اجتماعی با نقش میانجی بخشدگی بین فردی ($P=0.001$, $\beta=0.412$) معنادار است، در واقع نقش میانجی کامل دارد. بدین ترتیب چنین نتیجه‌گیری شد که بخشدگی بین فردی به صورت مثبت و معنادار رابطه بین تمایزیافتگی و شایستگی اجتماعی را در دانشجویان دختر واسطه‌گری می‌کند. در نهایت در جدول ۴ شاخص‌های برازش مدل ارائه شده است.

جدول ۴: شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری

شاخص‌های برازندگی	مدل اولیه	مدل اصلاح شده	حد مطلوب
محذور کای	۱۵۵/۸۲	۱۳۹/۱۸	-
درجه آزادی مدل	۴۱	۴۰	-
X2/df	۳/۸۰	۳/۴۸	کمتر از ۵
GFI	۰/۹۳۲	۰/۹۴۰	$0/۹۰ >$
AGFI	۰/۸۸۸	۰/۸۹۸	$0/۸۵۰ >$
CFI	۰/۹۳۸	۰/۹۴۷	$0/۹۰ >$
RMSEA	۰/۰۸۱	۰/۰۸۰	$0/۰۸ <$

جدول ۴ نشان می‌دهد، اگرچه شاخص‌های برازندگی حاصل از تحلیل عاملی تأییدی از برازش قابل قبول مدل اندازه‌گیری با داده‌های گردآوری شده حمایت می‌کنند ($\chi^2/df=3/80$, $GFI=0.932$, $CFI=0.938$, $AGFI=0.888$, $RMSEA=0.086$). با وجود این ارزیابی شاخص‌های اصلاح نشان داد که می‌توان با ایجاد کوواریانس بین خطاهای دو نشانگر پذیرش عاطفی و جایگاه من تمایزیافتگی، شاخص‌های برازندگی بهتری به دست آورد ($\chi^2/df=3/48$, $GFI=0.947$, $CFI=0.940$, $AGFI=0.948$, $RMSEA=0.080$).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، بررسی نقش واسطه‌ای بخشدگی بین فردی در رابطه بین تمایزیافتگی و شایستگی اجتماعی دانشجویان بود. نتایج نشان داد مدل مفهومی از برازش قابل قبول برخوردار است. نتایج نشان داد که تمایزیافتگی خود با شایستگی اجتماعی رابطه مثبت دارد، اما در مدل میانجی اثر مستقیم معنادار نبود، با اکتفا به نتایج ضریب همبستگی پیرسون در زمینه رابطه تمایزیافتگی خود بر شایستگی اجتماعی، نتیجه حاضر با دیدگاه‌ها و پژوهش‌های السورس و همکاران (۱۹۹۳)، اسپرویجت و همکاران (۲۰۱۹) و شالتیس و ساندج (۲۰۰۶) همسو است؛ در واقع این مطالعات نشن دادند که تمایزیافتگی یک عامل موثر بر احساس کارایی و شایستگی است. در تبیین یافته‌های حاضر می‌توان گفت تمایزیافتگی به توانایی احساس خود تفکیکی در فرد اشاره دارد به این معنا که وی توانایی تشخیص بین فکر و هیجان را در موقعیت‌های تصمیم‌گیری دارد و بر اساس دلایل منطقی با عواطف شناخته شده خود انتخاب می‌کند نه بر اساس واکنش هیجانی (آستین و سولومون، ۲۰۱۶). هرچه فرد از تمایزیافتگی بیشتری برخوردار باشد، بیشتر می‌تواند در روابط بین فردی خود به تفکیک عوامل عاطفی و منطقی از یکدیگر بپردازد و در مورد نیازهای فردی و بین فردی کارکرد بهتری داشته باشد. چنین فردی با حفظ اعطاً پذیری، عاقلانه عمل می‌کند و دارای توازن و تعادل میان احساسات و شناخت است. در زمان مواجهه با فشارهای محیطی واقع بین، باقی می‌ماند و ضمن درک درست احساسات، منطقی رفتار می‌کند و به طور غیرارادی تحت کنترل هیجان‌ها رفتار نمی‌کند (گودرزی، ۱۳۹۸). چنین دانشجویی همچنین در موقعیت‌های زندگی می‌تواند از موضع شخصی آشکار و عقاید و باورهای فردی منحصر به فرد خویش بهره برد و مفهوم نیرومندی از خود در اختیار داشته باشد. فردیت خود را در عملکرد حفظ می‌کند و به خاطر کسب تأیید و یا رضایت دیگران رفتار و عقاید خود را تغییر نمی‌دهد. این وضعیت نشان دهنده "جایگاه من" است. در مقابل، افرادی وجود دارند که دارای تمایزیافتگی پایین هستند. این افراد، کسانی هستند که در موقعیت‌های استرس‌زا، تحت هیجان‌ها رفتار می‌کنند و قادر نیستند. پاسخ‌های مستقلانه و منطقی به فشارهای محیط بدنه‌ند و هیجان‌ها بر منطق آنان غلبه می‌کند. این وضعیت بیانگر "واکنش پذیری عاطفی" است (نیکولز و دیویس، ۲۰۱۶). بدین ترتیب به نظر می‌رسد، دانشجویان دختری که از این توانایی برخوردارند که فراینددهای عاطفی را از عقلانی متمازی سازند و در روابط اجتماعی خود به لحاظ رفتاری و هیجانی کفايت کافی را از خود نشان دهند، به طوری که در موقعیت‌های مختلف تحت تأثیر جو هیجانی حاکم کنترل خود را از دست نداده و به دنبال تأیید خودپنداره کاذبی که دیگران در جهت پیروی از خود برای آن‌ها ساخته‌اند،

نیستند. همچنین به لحاظ انگیزشی با تعادل که میان فرایندهای عقلانی و هیجانی خود برقرار ساخته‌اند قادر هستند اهداف فردی و گروهی را در دانشگاه پیروی کنند که خود امر گواهی بر کفايت انگیزشی و شایستگی اجتماعی آن‌ها خواهد بود. در زمینه اثر تمایز یافتنی بر بخشدگی بین فردی، نتیجه حاضر با مطالعات هولمن و همکاران (۲۰۱۱) و لیچتنفلدو همکاران (۲۰۱۵) همسو است، به عبارت دیگر تمایز یافتنی خود به عامل موثر بر رشد معنوی و بخشدگی است. موضوع بخشدگی بین فردی، هم یک هنر و هم مقوله‌ای علمی در نظر گرفته می‌شود. وقتی بخشدگی یک هنر توصیف می‌شود، با خطاهاش شخصی و اجتماعی سروکار دارد و از بهزیستی روانی و سلامت روان افراد متأثر خواهد بود و بر روابط بین فردی تأثیر می‌گذارد یکی از مواردی که فرد را در ناراحتی، رنجش و خلق پایین نگه می‌دارد، نداشتن بخشدگی است. افرادی که دیگران را به راحتی نمی‌بخشنند، در خشم باقی می‌مانند و معمولاً افکار ناراحت‌کننده‌ای در ذهن خود مرور می‌کنند. اینکه فرد واقعه ناراحت‌کننده‌ای را در ذهن خود مرور می‌کند، بخشی از مسئله است. وقتی به مفهوم بخشدگی به عنوان یک هنر نگریسته می‌شود، این هنر در روابط اجتماعی برجسته خواهد شد و افرادی که بخشدگی بیشتری نشان می‌دهند، معمولاً در این ویژگی هنرمندتر از دیگران خواهند بود (میرمهدی و همکاران، ۱۳۹۸). در فرآیند بخشنوس ویژگی‌های مثبت روان‌شناختی چون خوش بینی نیز باعث تسهیل این فرایند شده، احساسات منفی را کنار زده و شخص به این نتیجه می‌رسد که باید انعطاف بیشتری نشان دهد زیرا هیچ شانه سازی کامل نیست. این دیدگاه مثبت به انسان به فرد آسیب دیده کمک می‌کند تا افراد خاطری را راحت‌تر ببخشد (شانه ساز زاده و نادی، ۱۳۹۷). پاسخ‌های فرد بخشنده به مجموعه‌ای از افکار، هیجان‌ها یا رفتارهایی بر می‌گردد که وی در قبال خطاها و پیامدهای همراه با خطاها همسر از خود بروز می‌دهد. هنگامی که افراد می‌بخشنند، تأیید می‌کنند که خطاایی رخ داده است و سپس با پردازش شناختی، عاطفی یا رفتاری به ارزیابی مجدد از خطا و خطاکار می‌پردازند؛ یعنی فرد بخشنده با ارزیابی مجدد، فرد خطاکار را به شیوه جدیدی مورد قضاوت قرار می‌دهد (ایمانی فر و همکاران، ۱۳۹۱). به نظر می‌رسد از آنجاکه بخشدگی عملی است تقدیرآمیز که از توانایی‌های فرد به ویژه توانایی تجزیه و تحلیل موقعیت، تصمیم‌گیری درست و مناسب و خود تنظیمی در مهار هیجان‌های منفی حکایت دارد که به لحاظ انگیزشی فرد را برای نشان دادن رفتار و تصمیمی مناسب و مطلوب بالغ‌گیزه می‌کند. بدین صورت بخشدگی در موقعیت‌های اجتماعی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است به طوری که فرد متالم از دیدگاه دیگران فردی با کفايت و توانمند برداشت می‌شود که به لحاظ رفتاری و هیجانی به تعادل رسیده و قادر است در موقعیت‌های بین فردی از خود بخشدگی و شایستگی اجتماعی نشان دهد. بخشدگی بین فردی صفت پسندیده‌ای است که در اکثر موقعیت‌ها مورد تأیید اکثر افراد است و چنین به نظر می‌رسد که دانشجویی که در مقابل فرد متخاطی از خود بخشدگی نشان می‌دهد به واسطه جایگاه اجتماعی که پیدا می‌کند از عزت نفس بالایی برخوردار می‌شود؛ همچنین به لحاظ اجتماعی هر چقدر فرد متخاطی مورد سرزنش قرار می‌گیرد، فردی که از خود بخشدگی نشان می‌دهد به همان میزان مورد تشویق و تحسین اطرافیان قرار می‌گیرد به همین سبب شایستگی اجتماعی بیشتری را نیز تجربه می‌کند.

به طور کلی می‌توان گفت خود تمایز یافته توان ترکیب تفکرات و احساسات را دارد و قادر به انجام واکنش منطقی در زمان مقتضی است. افراد تمایز نیافافته به سختی قدرت ترکیب تفکرات و احساسات را دارند و در روابط مهم بین فردی خود دستخوش احساسات می‌گردند. بدین ترتیب دانشجویان دختری که از تمایز یافتنی ابرالایی برخوردار هستند در موقعیت پاسخ می‌دهند که نظر می‌رسد موجب بخشدگی بین فردی شود. به این ترتیب و بدون متصل شدن به واکنش‌دهی هیجانی به موقعیت پاسخ می‌دهند که به درجه‌ای از بلوغ عاطفی است، البته انتخاب و پاسخ‌دهی به صورت متفاوت جرأت می‌خواهد، زیرا فرد خطر خشم یا طرد اعضای خانواده را می‌پذیرد. فردی که می‌خواهد خود را تمایز کند، موضوع من را انتخاب می‌کند (مستقل بودن) تا این موارد را انتقال بدهد. از ویژگی‌های افرادی که به یکپارچگی هویت رسیده‌اند می‌توان به مواردی مانند: آگاهی از نیازها و توانایی‌ها و حقوق شخصی، شناخت ارزش‌ها و استعدادهای خود، داشتن اعتماد به نفس بالا و قدرت تصمیم‌گیری قوی اشاره کرد که این صفات در فرایند بلوغ حرفة‌ای نقش اساسی دارند. بنابراین دانشجویانی که تعریف مشخصی از خود و عقایدشان دارند، می‌توانند در موقعیت‌های شدیداً عاطفی که در بسیاری از افراد منجر به رفتابهای غیرعادی و تصمیمات نافرجام می‌شود، کنترل خود را از دست ندهند و با عقل و منطق خود رفتار کنند و موقعیت‌های تنشی را درست ادراک کنند که در این صورت تحمل‌شان در برابر پریشانی‌ها افزایش می‌یابد و بدین ترتیب در موقعیت‌های بین فردی از خود بخشدگی نشان دهنند. بخشدگی که از پختگی و بلوغ عقلانی و هیجانی دانشجویان در موقع لزوم ناشی می‌شود موجب می‌شود که دانشجو به لحاظ هیجانی و رفتاری در منظر دیگران باکفایت برداشت شود که دلالت بر شایستگی اجتماعی وی دارد.

هر پژوهشی در بطن خود محدودیت‌هایی دارد. همچنین این مطالعه در آغاز همه‌گیری کووید-۱۹ انجام شده است که به دلیل وجود شرایط خاص، امکان دارد نتایج متاثر از شرایط همه‌گیری باشد. همچنین در این پژوهش از روش نمونه‌گیری در دسترس به روش آنلاین استفاده شد؛ که می‌بایست در تعمیم نتایج به این محدودیت‌ها توجه گردد. در حیطه پژوهشی پیشنهاد می‌شود که در مطالعات آینده محدودیت‌های مطالعه حاضر پوشش داده شود. همچنین در حیطه کاربردی پیشنهاد می‌شود که درمانگران جهت بهبود شایستگی اجتماعی در جوانان به اهمیت تمایزیافتگی و بخشنودگی بین فردی توجه داشته باشند و از مداخلات درمانی و آموزشی متناسب با این عوامل استفاده کنند.

منابع

- احتشامزاده، پ.، احمدی، ح.، عنايتی، م.، ص.، و حیدری، ع. ر. (۱۳۸۹). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش بخشندگی بین فردی. *مجله روانپژوهی و روان‌شناسی بالینی ایران*, ۱۶(۴)، ۴۴۳-۴۵۵.
- احمدی، خ.، و پاک نژاد، ف. (۱۳۹۶). وضعیت شاخص‌های تمایزیافتگی در خانواده‌های تهرانی. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*, ۱(۳۰)، ۲۱۹-۲۳۹.
- احمدی، ش.، و اسماعلی، الف. (۱۳۹۸). بررسی اثربخشی توانمندسازی روانی-رفتاری بر میزان مهارت‌های شناختی (از مولفه‌های شایستگی اجتماعی) دانش آموزان دختر سوم متوسطه شهر مراغه در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵. سومین کنفرانس بین المللی تحقیقات مدرن در روان‌شناسی، مشاوره و علوم آموزشی.
- امانی، ف.، منادی، م.، و اخوان تفتی، م. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی برنامه مداخله‌ای مبتنی بر موقفيت بر ارتقای شایستگی اجتماعی و پیشرفت تحصيلي در نوجوانان دختر شهرستان مشهد. *نشریه آموزش و ارزشیابی*, ۱۱(۴۳)، ۶۹-۹۱.
- ایمانی‌فر، ح.، فاطمی، ج.، و امینی، ف. (۱۳۹۱). بخشش از دیدگاه روان‌شناسی و قرآن. *انسان پژوهی دین*, ۹(۲۷)، ۱۴۹-۱۷۵.
- پرندین، ش. (۱۳۸۵). ساخت و هنگاریابی پرسشنامه کفايت اجتماعی در نوجوانان شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی تهران.
- حسینی اجدانی، م. (۱۳۹۱). چشم‌اندازهای پژوهشی پیرامون فرست‌ها و چالش‌های اینترنت در رشد هویت نوجوانان. *پژوهش‌های ارتباطی*, ۱۹(۷۲)، ۶۵-۹۱.
- خطیبی، م.، کیانی، ق.، انتصار فومنی، غ.، و احمدی، م. س. (۱۴۰۰). پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بر اساس کفايت اجتماعی؛ نقش میانجی معنی تحصیلی، آموزش پرستاری، ۱۰(۱)، ۲۵-۳۴.
- زارعی، س.، و حسینقلی، ف. (۱۳۹۳). پیش‌بینی تعهد زناشویی بر پایه عواطف خودآگاه (شرم و گناه) و تمایزیافتگی خود در دانشجویان متأهل. *مشاوره و روان‌درمانی خانواده*, ۴(۱)، ۱۱۳-۱۳۳.
- شانه‌ساززاده، ل.، و نادی، م. ع. (۱۳۹۷). الگوی ساختاری رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی، قابلیت‌های هوش هیجانی، قدردانی و خوش بینی با بخشش بین فردی در بین دانشجویان پرستاری. *روان پرستاری*, ۶(۴)، ۴۷-۸۲.
- قادری، د.، و مصطفایی، ع. (۱۳۹۱). سبک‌های هویت و جهت گیری مذهبی در دانشجویان دختر و پسر. *مطالعات اجتماعی- روان‌شناسی زنان*, ۱۰(۳۳)، ۱۳۷-۱۵۸.
- گودرزی، م. (۱۳۹۸). پیش‌بینی میزان احتمال پیمان شکنی در روابط زناشویی بر اساس سطح تمایز یافتگی، عملکرد خانواده و دلزدگی زناشویی. *فصلنامه پژوهش‌های مشاوره*, ۱۱(۷۱)، ۸۰-۹۹.
- میرمهدی، ر.، کامران، الف.، مقتدايی، ک.، و سلامت، م. (۱۳۹۸). نقش معنویت و بخشش در عالم روان‌شناسی بیماران مبتلا به بیماری عروق کرونر قلب. *پژوهشنامه روان‌شناسی مثبت*, ۵(۱۷)، ۱۷-۲۸.
- يعقوبی، س.، و اکرمی، ن. (۱۳۹۵). نقش شفقت خود در پیش‌بینی بخشايشگری و همدلی در جوانان. *پژوهشنامه روان‌شناسی مثبت*, ۲(۳)، ۳۵-۴۸.
- Bowen, M. (1988). *Family therapy in clinical practice*. Aronson.
- Cepukiene, V. (2021). Adults' Psychosocial Functioning Through the Lens of Bowen Theory: The Role of Interparental Relationship Quality, Attachment to Parents, Differentiation of Self, and Satisfaction with Couple Relationship. *Journal of Adult Development*, 28(1), 50-63.
- Ellsworth, C. P., Muir, D. W., & Hains, S. M. (1993). Social competence and person-object differentiation: An analysis of the still-face effect. *Developmental psychology*, 29(1), 63.
- Felner, R. D., Lease, A. M., Philips, R. C. (1990). *Social Competence and the Language of Adequacy as a Subject Matter for Psychology: A Quadripartite Travel Framework*. In T. P. Gullotta, G. R. Adams, & R Montemayor (Eds), the Development of Social Competence (pp. 254-264). Sage.

نقش واسطه‌ای بخشنودگی بین فردی در رابطه بین تمایز یافته‌گی و شایستگی اجتماعی دانشجویان

The mediating role of interpersonal forgiveness in the relationship between students' differentiation and social competence

- Forbes, R., Beckman, E., Tower, M., Mandrusiak, A., Mitchell, L. K., Sexton, C. T., ... & Lewis, P. A. (2020). Interprofessional, student-led community health clinic: expanding service provision and clinical education capacity. *Australian Health Review*, 45(2), 255-260.
- Guadagnoli, E., & Velicer, W. F. (1998). Relation to sample size to the stability of component patterns. *Psychological Bulletin*, 103(2), 265-275.
- Heiden Rootes, K., Jankowski, P., & Sandage, S. (2010). Bowen Family Systems Theory and Spirituality: Exploring the Relationship between Triangulation and Religious Questing. *Contemporary Family Therapy*, 32, 89-101.
- Holeman, V. T., Dean, J. B., Deshea, L., & Duba, J. D. (2011). The Multidimensional Nature of the Quest Construct Forgiveness, Spiritual Perception & Differentiation of Self. *Journal of Psychology and Theology*, 39(1), 31-43.
- Lichtenfeld, S., Buechner, V. L., Maier, M. A., & Fernández-Capo, M. (2015). Forgive and Forget: Differences between Decisional and Emotional Forgiveness. *PloS one*, 10(5), e0125561.
- Ma, Y., Ma, C., & Lan, X. (2020). Uncovering the moderating role of grit and gender in the association between teacher autonomy support and social competence among Chinese undergraduate students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6398.
- Muraru, A. A., & Turliuc, M. N. (2012). Family-of-origin, romantic attachment, and marital adjustment: a path analysis model. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 33, 90-94.
- Nichols, M. P., Davis S. (2016). *Family therapy: Concepts and methods* (11th Ed.). Pearson.
- Sadeghi, A., Asghari, F., Saadat, S., & Kupas, E. N. (2014). The Relationship between Family Cohesion and Coping Strategies with Positive Attitude to Addiction among University Students. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 4(11), 285.
- Sandage, S. J., & Jankowski, P. J. (2013). Spirituality, social justice, and intercultural competence: Mediator effects for differentiation of self. *International Journal of Intercultural Relations*, 37(3), 366-374.
- Shults, F. L., & Sandage, S. J. (2006). *Transforming spirituality: Integrating theology and psychology*. Baker Academic.
- Skowron, E. A., & Schmitt, T. A. (2003). Assessing interpersonal fusion: Reliability and validity of a new DSI fusion with others subscale. *Journal of marital and family therapy*, 29(2), 209-222.
- Spruijt, A. M., Dekker, M. C., Ziermans, T. B., & Swaab, H. (2019). Linking parenting and social competence in school-aged boys and girls: Differential socialization, diathesis-stress, or differential susceptibility?. *Frontiers in psychology*, 9, 2789.